

**ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԳՈՅԱԿԱՆԱԿԱՆ
ԲԱՌԱԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՄԱՍՏԱԳՈՐԾԱՌԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Հողվածում քննության են առնվում անգլերենի գոյականական բառակապակցությունների, մասնավորապես՝ N+N և N+of+N տիպի բառակապակցությունների գործառական (շարահյուսական) առանձնահատկությունները՝ հիմք ընդունելով նրանց բաղադրիչների միջև գոյություն ունեցող իմաստային հարաբերությունները: Նշված կառույցները բազմիմաստ են, քանի որ նրանց բաղադրիչները ձևաբանորեն նշութավորված չեն: Այս իրողության արդյունքում խնդրո առարկա կառույցներից յուրաքանչյուրը կարող է լինել որոշչային և բացահայտական, և այսուհանդերձ՝ կարևորվում է նրանց իմաստային կողմը:

Քանալի բառեր. *շարահյուսական կապի տեսակ, շարահյուսական բազմիմաստություն, շարահյուսական համանունություն, որոշչային և բացահայտական կառույցներ, իմաստային հարաբերություններ*

Անգլերենի գոյականական բառակապակցությունների ուսումնասիրությունը որոշակի հետաքրքրություն է ներկայացնում մի շարք պատճառներով: Նախ՝ այդ բառակապակցությունների բաղադրիչները հաճախ ձևաբանորեն նշութավորված չեն, ինչն առաջ է բերում նրանց միջև շարահյուսական կապի տեսակի և իմաստային հարաբերությունների տարբերում: Որպես այս իրողության հետևանք՝ գոյականական բառակապակցությունները ցայտուն օրինակ են շարահյուսական բազմիմաստության և համանունության, որոնց վերլուծությունը հետազոտական արժեք է ներկայացնում շարահյուսական իմաստաբանության տեսակետից:

Քերականական երևույթների հետազոտությունը իմաստաբանական տեսանկյունից իր հաստատուն տեղն ունի լեզվաբանական աշխատություններում: Այս ոլորտում ձեռք բերված նվաճումներն արդյունք են հանգամանալից ուսումնասիրությունների այնպիսի երևույթների շուրջ, ինչպիսիք են լեզվական ձևի և բովանդակության, կառույցի և նրանով ներմուծվող իմաստի փոխհարաբերությունները:

Լեզվի և հատկապես՝ քերականության իմաստային կողմի ուսումնասիրությունը մեծ ուշադրության է արժանի հատկապես վերլուծական տիպի լեզուներում, ինչպիսին անգլերենն է, որ պայմանավորված է քերականական ձևայինների սակավությամբ, փոխակարգությամբ և այլն:

Այս առումով առավել մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում անգլերենի N+N և N+of+N տիպի կառույցները, որոնք կարող են լինել ինչպես որոշչային, այնպես էլ՝ բացահայտական: Այսինքն՝ մեկ կաղապարը ներկայացնում է երկու տարբեր գործառական և իմաստաբանական հարաբերություններ: Ե. Ս. Մխի-

թարյանը, քննության առնելով խնդրո առարկա կառույցների բաղադրիչների միջև դիտվող իմաստաբանական հարաբերությունները, դրանք ներկայացնում է հետևյալ կերպ. որոշչային կառույցներում (Lake District) $N1 \neq N2$, մինչդեռ բացահայտական կառույցներում (Lake Ontario) $N1 = N2$ /Мхитарян, 1995: 81/: Այս և նման դեպքերում որոշչի և բացահայտչի գործառական սահմանների տարրորոշումը հիմնվում է իմաստային գործոնի վրա և պայմանավորված է բաղադրիչների առարկայական վերաբերությունների տարբերությամբ կամ նույնությամբ: Ըստ որում՝ գոյականով արտահայտված որոշիչը կարող է արտահայտել տեղի (village school), ժամանակի (summer holidays), նպատակի (sugar bowl) և այլ իմաստներ, մինչդեռ բացահայտիչն իր իմաստով միշտ նույնական է բացահայտյալի հետ (Lake Sevan, Professor Brown): Բերված օրինակներից կարող է այնպիսի կարծիք ստեղծվել, որ որոշչային կառույցների բաղադրիչները հասարակ անուններ են, իսկ բացահայտական կառույցների բաղադրիչներից մեկը՝ հատուկ անուն: Սակայն եթե քննության առնենք Miss Robinson և Miss America օրինակները, կարող ենք տեսնել, որ գոյականների՝ հատուկ կամ հասարակ անվամբ արտահայտվելու չափանիշը բավարար չէ նրանց միջև դիտվող շարահյուսական կապի տեսակը, հետևաբար և՛ բաղադրիչների շարահյուսական գործառույթները որոշելու համար (Miss Robinson – բացահայտական բառակապակցություն, Miss America – որոշչային բառակապակցություն):

Այստեղ տեղին է մեջբերել Ա. Սալկովայի կարծիքն առ այն, որ պետք չէ նույնականացնել «շարահյուսական գործառույթ» և «շարահյուսական իմաստ» հասկացությունները: «Շարահյուսական իմաստ» ասելով, ըստ հեղինակի, պետք է հասկանալ տեղի, ժամանակի, պատճառի և այլ իմաստները, որոնք կարող են չհամընկնել շարահյուսական գործառույթների հետ /Салькова, 1967: 26-27/: Վերը բերված օրինակում, մասնավորապես, Miss America բառակապակցության America որոշչային բաղադրիչն արտահայտում է տեղային իմաստ, իսկ Miss Robinson բառակապակցության մեջ գտնում ենք բաղադրիչների առարկայական վերաբերությունների նույնականություն: Կարծում ենք, որ բերված և նման կառույցներում առաջին պլան է մղվում հենց շարահյուսական իմաստը:

Եթե քննության առնենք $N+of+N$ տիպի գոյականական բառակապակցությունները, դժվար չէ եզրակացնել, որ նրանց բաղադրիչների միջև նույնպես դիտվում են տարբեր՝ որոշչային և բացահայտական հարաբերություններ: Այսպես օրինակ՝ the murmur of London բառակապակցությունը որոշչային է, քանի որ իմաստաբանորեն բաղադրիչները նույնական չեն ($N1 \neq N2$), մինչդեռ the city of Yerevan բառակապակցության դեպքում $N1 = N2$, հետևաբար սա բացահայտական բառակապակցություն է:

Այստեղ հավելենք նաև, որ $N+of+N$ տիպի կառույցը կարող է ներկայանալ ոչ միայն որոշչային և բացահայտական բառակապակցությունների տեսքով, այլև՝ դարձվածաբանական միավորների, ինչպես՝ devil of a woman, idiot of a doctor, flower of a girl և այլն: Նման բառակապակցություններն, ինչպես հայտնի է, բնութագրվում են ոճական գործառույթով, ուստի նրանց բաղադրիչ-

ների միջև գոյություն ունեցող կապի ուսումնասիրությունը դուրս է շարահյուսության շրջանակներից:

Վերը շարադրվածն անփոփելով՝ կարող ենք եզրակացնել, որ N+N և N+of+N տիպի բառակապակցություններում դիտվում են շարահյուսական կապի տարբեր՝ որոշչալին և ներակա ստորոգական կապեր: Այսինքն՝ նրանցից յուրաքանչյուրում գործ ունենք լեզվական նշանի ձևի և բովանդակության ասիմետրիայի հետ: Հարց է առաջանում. արդյոք խնդրո առարկա կառույցները շարահյուսական բազմիմաստությամբ, թե՞ շարահյուսական համանունության օրինակներ են, քանի որ այս երկու երևույթներն անմիջականորեն կապված են լեզվական նշանի, տվյալ դեպքում՝ կառույցի ձևի և բովանդակության ոչ լիակատար համապատասխանության (*ասիմետրիկ դուալիզմի*, ինչպես այս երևույթն անվանում է Ս. Օ. Կարցևսկին) հետ: Հայտնի է, որ շարահյուսական բազմիմաստությունը լեզվաբանության մեջ սահմանվում է որպես մեկ շարահյուսական ձևին համապատասխանող մեկից ավելի շարահյուսական իմաստների առկայություն: Իսկ շարահյուսական համանունությունը դիտվում է որպես մեկից ավելի իմաստների արտահայտում միևնույն շարահյուսական ձևով:

Այսուհանդերձ՝ բավականին դժվար է խնդրո առարկա գոյականական բառակապակցությունները միանշանակորեն համարել շարահյուսական բազմիմաստության կամ համանունության օրինակներ: Տարբեր լեզվաբանական ուսումնասիրություններում շարահյուսական բազմիմաստությունը դիտարկվում է կամ լեզվի, կամ խոսքի մակարդակում, և այստեղ է, որ ի հայտ են գալիս շարահյուսական ձևի և բովանդակության մեկնաբանման տարբերությունները:

Վ. Գ. Նովիկովը, մասնավորապես, լեզվի մակարդակը դիտարկում է որպես անփոփոխակների մակարդակ, համապատասխանաբար՝ քերականական ձևերը համարելով անփոփոխակներ /Новиков, 1963: 19/: Եթե նշված գոյականական կառույցները դիտարկելու լինենք այս տեսանկյունից, ապա պետք է ընդունել, որ N+N և N+of+N կառույցներից յուրաքանչյուրը բազմիմաստ է, և շարահյուսական մեկ ձևին համապատասխանում են երկու շարահյուսական իմաստներ: Մինչդեռ եթե նշված բառակապակցությունները դիտարկենք խոսքի մակարդակում, ապա, օրինակ, the city of Yerevan և the centre of Yerevan բառակապակցությունները տարբեր բառային արտահայտությամբ խոսքային կառույցներ են, որոնք համընկնում են լեզվական ձևով: Այսինքն՝ եթե խնդրին մոտենանք այս դիտանկյունից, ապա պետք է այս կառույցները համարել շարահյուսական համանուններ:

Որոշ լեզվաբանական ուսումնասիրություններում «շարահյուսական բազմիմաստություն» և «շարահյուսական համանունություն» եզրույթները գործածվում են փոխարինաբար, և նրանց միջև հստակ տարանջատում չենք գտնում /Ա.Գ. Շչեպին, Ֆ. Դանեշ և այլոք/: Ֆ. Դանեշն առաջարկում է շարահյուսական բազմիմաստությունը դիտարկել լայն և նեղ իմաստներով: Ըստ Դանեշի՝ լայն իմաստով բազմիմաստ պետք է համարել ցանկացած լեզվական կառույց, որը կարող է ստանալ մեկից ավելի մեկնաբանություն: Նույն տեղում հեղինակը շարունակում է. «Շարահյուսական համանունությունը նեղ իմաստով

հետևանք է լեզվում երկու (կամ ավելի) կառույցների գոյության, որոնց համապատասխանում է միևնույն ասույթը՝ որպես նրանցից յուրաքանչյուրի արտահայտություն»/Данеш, 1964: 3/:

Սա ևս մեկ անգամ գալիս է ապացուցելու, որ այս երկու շարահյուսական հասկացությունները շատ մոտ են միմյանց, և հաճախ՝ դժվար տարբերակելի: Ավելին՝ նրանք միևնույն երևույթի տարբեր կողմերն են, տարբեր մեկնաբանումները:

Ամփոփելով մեր հետազոտության արդյունքները՝ նշենք, որ անգլերենի N+N և N+of+N կառույցները շարահյուսական բազմիմաստության և համանունության օրինակներ են: Վերջիններիս հստակ սահմանազատումը բավականին դժվար է, քանի որ նրանք միևնույն երևույթի երկու կողմերն են: N+N և N+of+N տիպի բառակապակցությունների բաղադրիչների միջև դիտվում են տարբեր իմաստային հարաբերություններ և շարահյուսական կապի տարբեր տեսակներ, որոնք պայմանավորված են ոչ թե բաղադրիչների ձևաբանական հատկանիշներով, այլ նրանց արտահայտման բառային միջոցներով:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Данеш Ф. Опыт теоретической интерпретации синтаксической омонимии // *Вопросы языкознания*, N 6. М.: Изд. АН СССР, 1964.
2. Карцевский С. О. Об асимметричном дуализме лингвистического знака // *Project.phil.spbu.ru/lib/data/ru*
3. Мхитарян Е. С. К вопросу о природе приложения // *Օտար լեզուները քարճրագրվելի դպրոցում (գիտ. աշխ. ժողովածու)*. Ереван, 1995.
4. Новиков В. Г. К исследованию грамматической омонимии // *Сборник трудов по языкознанию*, N 3. М.: Изд. АН СССР, 1963.
5. Салькова Д. А. Некоторые вопросы омонимии и многозначности синтаксических конструкций (на материале немецких придаточных предложений). Л.: Изд. ЛГУ, 1967.
6. Щепин А.Г. Контекстная омонимия в русском языке. Иркутск: Изд. Новосиб. гос. унт-а, 1983.

Н. МКРЯН – Функционально-семантические особенности номинативных словосочетаний в английском языке. – В статье рассматриваются функциональные особенности компонентов номинативных словосочетаний английского языка типов N + N и N + of + N на основе семантических связей между ними. Компоненты данных словосочетаний морфологически не маркированы, что приводит к возникновению синтаксической многозначности и омонимии. Рассматривая словосочетания типов N + N и N + of + N в этом контексте, автор выявляет семантические и функциональные различия между определительными и аппозитивными словосочетаниями.

Ключевые слова: тип синтаксической связи, синтаксическая многозначность, синтаксическая омонимия, определительные и аппозитивные конструкции, семанти-ческие отношения

N. MKRYAN – *The Functional and Semantic Peculiarities of English Noun Phrases.* – The paper deals with the functional characteristics of English noun phrases, namely those of N + N and N + of + N types. The components of these phrases are morphologically unmarked, therefore the functional differences between them can be revealed on the semantic level. Each of the phrases under study can be attributive and appositive, hence these phrases are viewed in the context of syntactical polysemy and homonymy.

Key words: type of syntactical connection, syntactic polysemy, syntactic homonymy, attributive phrases, appositive phrases, semantic relations